

Veus dels exiliats catalans a Mèxic

XAVIER FILELLA

ASSAIG

Prócoro Hernández, *Veus de l'exili a Mèxic. Una catalanitat a prova*. Editorial Pòrtic. Barcelona, 2000.

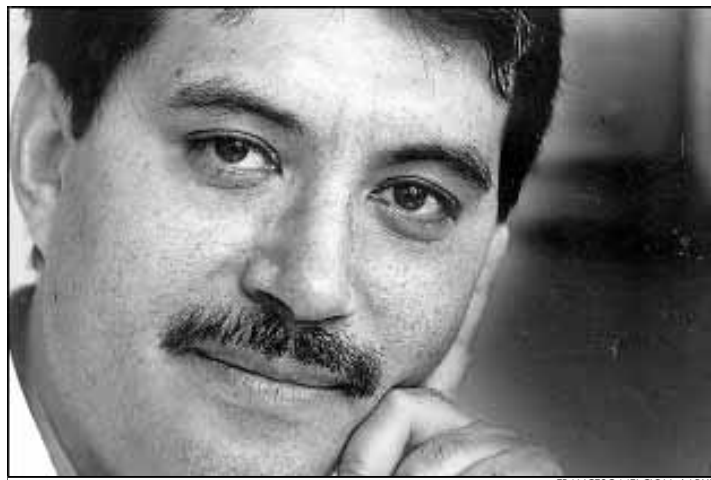
Dolores Pla Brugat, *Els exiliats catalans a Mèxic. Un estudi de la immigració republicana*. Editorial Afers. Catarroja, 2000.

Les editorials Pòrtic i Afers han coincidit en la publicació de dos estudis sobre l'exili català a Mèxic. El seus autors són el sociòleg i antropòleg mexicà Prócoro Hernández, que ha fet nombrosos treballs sobre l'exili de catalans i espanyols a Llatinoamèrica, i la historiadora mexicana d'origen català Dolores Pla Brugat, recentment doctorada a la Universidad Nacional Autónoma de Mèxic amb la tesi que és l'origen del llibre que ara publica Afers en la seva col·lecció de recerca i pensament. Tots dos autors coincideixen a presentar un balanç de l'exili català a Mèxic a partir de la visió

dels mateixos protagonistes. En aquest sentit cal destacar les biografies dels entrevistats, més extenses en el llibre de Prócoro Hernández, que conclouen les pàgines d'aquests dos volums. Tots dos llibres remarquen, i cal destacar-ho d'entrada, l'excel·lent acollida que el govern mexicà del general Lázaro Cárdenas va dispensar als exiliats republicans. Igualment, Hernández i Pla concorden en la valoració de les repercussions que va tenir l'exili tant en el país d'origen com en el d'acollida. En efecte, la cultura catalana del segle XX no pot ser explicada sense fer referència a la Catalunya nascuda a l'exili, com tampoc des de Mèxic es pot oblidar la contribució modernitzadora dels exiliats republicans. Les obres de Calders, De Pol, Murià, Bartra i Artís-Gener i, altrament, la publicació de revistes com ara *Pont Blau* i *Xaloc* donen testimoni del referent mexicà en la cultura catalana. Cal no oblidar també el paper que intel·lectuals com ara el filòsof Ramon Xirau i l'antropòleg balear Joan Comas han tingut en el món universitari mexicà, així com el de molts exiliats anònims que van cobrir satisfac-

tòriament la demanda de mà d'obra qualificada que, com ens recorda Dolores Pla, necessitava el Mèxic en industrialització accelerada dels anys quaranta.

Prócoro Hernández, un cop fet un repàs de les característiques dramàtiques que va su-

FRANCESC MELCION / ARXIU

Prócoro Hernández és sociòleg i antropòleg

posar l'exili del 1939, centra el seu treball en tres grans temes: la visió dels exiliats sobre la República i la Guerra Civil, l'activitat republicana i catalanista duta a terme durant l'exili i la integració dels exiliats a Mèxic. D'entrada, l'au-

tor destaca que, malgrat la seva fidelitat als ideals polítics de la República, els protagonistes de l'exili no van deixar de fer-ne dures crítiques i així, al llarg del llibre, no són rares les observacions sobre el mal funcionament del règim republicà. La falta d'unitat que va caracteritzar l'actuació política catalana a Mèxic i el ferm treball per mantenir present en tot moment la llengua catalana són les dues característiques que Hernández fa sobresortir de l'acció dels exiliats catalans a Mèxic. Finalment, l'autor mexicà descriu l'adaptació i integració dels exiliats a la vida mexicana i, explica que, malgrat que la catalanitat va ser una reivindicació comuna de tots els exiliats, van ser pocs els

riadora mexicanocatalana. És aquest, doncs, un text extremadament elaborat que, a la vegada, constitueix una magnífica aportació per al coneixement integral de l'exili català a Mèxic. En el seu llibre, Pla s'allunya, en la mesura que li ho han permès les possibilitats documentals, d'afers molts més treballats en altres llibres, com ara l'obra realitzada per la part més distingida dels immigrants o les institucions que van crear.

ESTRUCTURAR L'EXILI

L'autora descriu, al llarg de les quatre-centes pàgines d'aquest volum, els organismes republicans que van ajudar a estructurar l'exili, considera les relacions que els exiliats catalans van establir amb els altres exiliats republicans i amb la colònia espanyola a Mèxic i explica la rebuda que els exiliats van tenir tant per part de l'administració mexicana com dels diferents estrats de la societat mexicana. A més, Pla constata la provisionalitat amb que va ser viscut l'exili fins a l'any 1946 i, més endavant, el canvi d'expectatives que es va produir en acabar la Segona Guerra Mundial. La seva investigació recull, igualment, dades sobre les esclatxes entre els refugiats segons el seu diferent origen social i suggereix que més que d'una comunitat exiliada caldria parlar d'unes quantes. Aquests són alguns dels múltiples episodis que Dolores Pla relata en un llibre ple de dades i també de trossos de vida que interessarà al lector desitjós d'aprofundir en un tema encara prou recent com va ser l'exili català a Mèxic.

ASSAIG

Dídac P. Lagarriga, *[sic] Allò que escolto a l'atzar d'aquella gent que llança frases*. Premi Narratives 0. Eumo. Vic, 2000.

El 1999 l'editorial Eumo celebrava els seus 20 anys d'existència. I no cal ara entrar en l'heterodòxia de la seva tasca, en el recorregut literari propi d'aquests vint anys. Tan sols caldrà pensar quantes vegades ha estat Eumo qui havia editat allò que creïem que ningú no s'hauria atrevit a editar. Però el cert és que, deixant de banda el victimisme, hem tingut la sort de comptar amb projectes editorials com els d'Eumo i d'altres, projectes sòlids, vagament reconeguts, però al capdavant potser no hi hauríem de prestar tanta atenció, a tot allò que fem i desfem.

Un dels projectes més curiosos que han sortit des de l'editorial de Vic és el de la col·lecció *Narratives 0*, una col·lecció que enguany ha arribat als 11 títols. És una d'aquelles col·leccions que mai no saps si s'amuntegaran al fons del magatzem o es començaran a vendre a tort i a dret. Diguem

20 anys, un llibre i quasi res més

EDUARD ESCOFFET

que se situa entre la llaminadura i el producte editorial intel·ligent. En qualsevol cas, el títol de la col·lecció és prou evocador i hi ha Barthes i Queneau i els experiments formalistes i textualistes i la dissolució de l'escriptura. O l'enfrontament als problemes de la nostra vella amiga, l'escriptura. Potser hi ha destacat massa el sentit lúdic o la intenció comercial i són de dubtosa qualitat títols com ara *Llibre del mar* i *Petons* i la banalització de l'steinà *Una rosa és una rosa és una rosa*. D'altres, han donat en el blanc. Què és el que podem escriure? I com és? Potser el més reeixit és el que va coordinar Víctor Sunyol, *El buit i la novella*, 50 novel·les d'ahir i d'avui buidades, amb l'inici i amb el final com a únic rastre. Més que un joc, i sota l'ombra de Queneau i Lao Tse. *En blanc* i *Aplaudiments* són altres títols que marquen una línia interessant. I m'agradaria remarcar que la teoria no és enlloc, que el llibre és descaltorit-

zat, o relativitzat, fins a les seves últimes conseqüències. I esdevé així l'objecte, no pas un objecte.

20 ANYS I UN PREMI

I aquest any, encara sota l'ombra dels 20 anys, Eumo ha decidit convocar per primer cop el premi Narratives 0. I ha estat Dídac P. Lagarriga qui l'ha guanyat, amb *[sic] Allò que escolto a l'atzar d'aquella gent que llança frases*, un llibre en què l'autor recull frases que ha anat amuntant en els papers que sempre du al damunt, mentre camina: frases que diu la gent, la gent que en Dídac es troba pel carrer, i ja no torna veure, vull dir escoltar, mai més. Dídac P. Lagarriga és un dels pocs artistes joves que justament per la seva dissidència generalitzada i pel seu tarannà propi, més que particular, ens asseguren que de tant en tant continuarem tenint propostes interessants. Com a mínim les seves. Ha treballat en fronts més que diversos (fotografia, poesia,

acció, vídeo, DJ, música) i no hi ha dubte que és de tot menys modern, *cool*. Vaja, que té coses a dir i no té gaire més anys que Eumo.

El llibre de Lagarriga és un recull d'una seixantena de frases recollides al carrer (el recopilador indica el nom del carrer i la ciutat on han estat trobades) de tota mena: frases lapidàries, incendiàries, estúpidament lapidàries, incendiàries de barbaça, sense sentit i frases d'usar i llençar i frases per amagar silencis i frases que són amargues reflexions en forma de frases llençades com un mocador de paper. I és fins i tot un llibre que es cura en salut. No hi ha cap mena de voluntat. Després de llegir frases del tipus "Aquí sempre tenen coses interessants (CC-B, BCN)" i sobretot "Tots els museus són interessants (plaça Jaume I, BCN)" i "Doncs a mi també m'ha fet reflexionar (carrer Montalegre, BCN)", se'ns desmunta la intuïció que l'autor ens vol

ensenyar alguna cosa. Res més lluny de la intenció de l'autor. Com a molt, el llibre ens porta cap al silenci que tots els anònims que hi apareixen han matat amb les seves aportacions verbals. No cal citar autors, però la majoria d'aportacions estan a l'alçada moral i estilística d'alguns autors que pul-lulen per les llibreries i pels centres comercials. I sabré ser clar, si m'ho permeteu.

NO ÉS UNA BROMA FÀCIL

Aquesta dedicació constant, diària d'en Dídac –som molts els qui ho podem certificar– ha esdevingut un llibre i l'ombra del zero planarà per damunt dels qui en vegin una coça, una broma fàcil. L'escriptura s'escola per l'aigüera, la iaia mor al pis de dalt i els quès i les profunditats són prestatges amb pols i raviolis amb sanfaina: "Està plovent. (avinguda Martí Pujol, Badalona)". I "És ben probable que quasi tothom hagi estat més que quasi convençut que alguna cosa els està interessat", Gertrude Stein.